

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Definicja EAP Rowley'a:

„Ekonomiczną analizę prawa albo *Law and Economics* można zdefiniować jako stosowanie teorii ekonomicznej i metod ekonometrycznych do badania tworzenia, struktury, procesów i oddziaływania prawa i instytucji prawnych”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Definicja EAP Mercurio i Medemy:

„*Law and Economics* można zdefiniować jako stosowanie teorii ekonomicznej – w pierwszej kolejności mikroekonomii i podstawowych pojęć ekonomii dobrobytu do badania tworzenia, struktury, procesów i ekonomicznego oddziaływania prawa i instytucji prawnych”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Określenie J. Stelmacha B. Brożka:

„Ekonomiczna analiza prawa, a zatem stosowanie narzędzi ekonomicznych do analizy tego, jakie prawo jest czy też jakie powinno być [...].”

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Zdaniem L. Balcerowicza EAP polega na:
„wykorzystaniu podstawowych twierdzeń i analitycznych narzędzi nowoczesnej mikroekonomii do badań społecznych skutków alternatywnych rozwiązań prawnych”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Istotne elementy EAP w cytowanych określeniach:

- **pojęcia i twierdzenia ekonomii
(narzędzia analizy)**
- **mikroekonomia**
- **badanie prawa jakie jest lub jakie
powinno być**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Podstawowe pojęcia i narzędzia badawcze EAP według Thomasa S. Ulena:

- **koszty transakcyjne,**
- **analiza kosztów i korzyści (rachunek zysków i strat),**
- **elementy teorii gier.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Podstawowe pojęcia i narzędzia badawcze EAP według Richarda A. Posnera:

- **prawo popytu,**
- **koszt utraconych możliwości (koszt alternatywny),**
- **tendencja zasobów do najbardziej wartościowego użycia (efektywna alokacja zasobów),**
- **równowaga.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Richard A. Posner za ważne dla EAP uważa ponadto pojęcia:

- wartości ekonomicznej,
- użyteczności,
- efektywności.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

MIKROEKONOMIA: nauka zajmująca się zachowaniem poszczególnych składników gospodarki, takich jak ustalanie się ceny na dany produkt albo zachowanie konsumenta lub przedsiębiorstwa. Przeciwnieństwem mikroekonomii jest **MAKROEKONOMIA**: nauka dotycząca zachowania gospodarki jako całości, badająca czynniki wpływające na ogół firm, konsumentów i pracowników.

(Samuelson, Nordhaus)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Według R.A. Posnera „najbardziej interesującym aspektem ruchu ekonomicznej analizy prawa jest aspiracja do oparcia studiów nad prawem na podstawach naukowych, ze spójną teorią, precyzyjnymi hipotezami dedukowanymi z teorii oraz empirycznymi testami tych hipotez. Prawo jest instytucją społeczną o wielkim bagażu historii i wadze i nie widzę przyczyn, dla których nie może ono być poddane studiom naukowym. Ekonomia jest najbardziej zaawansowaną dziedziną badań społecznych, a system prawa zawiera w sobie wiele paraleli i częściowo pokrywa z systemami, które z sukcesem badane były przez ekonomistów.”

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

EAP a prawoznawstwo?

„... ekonomia jest potężnym narzędziem do analizy szerokiego zakresu problemów prawnych, ale ... większość prawników i studentów prawa – nawet tych najlepszych – ma trudności żeby połączyć zasady ekonomiczne z konkretnymi problemami prawnymi”.

(Richard A. Posner w książce *Economic Analysis of Law*)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

G. Calabresi'ego o dwóch tendencjach w ekonomicznym podejściu do prawa:

W podejściu ekonomicznym do prawa dostrzega się niekiedy dwie różne, choć niewykluczające się, tendencje. G. Calabresi, jeden z “ojców założycieli” tego podejścia, wyróżnia “ekonomiczną analizę prawa” (EAP), w ścisłym niejako znaczeniu, oraz to, do czego sam odnosi nazwę “Law and Economics”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Pierwsza tendencja według G. Calabresi'ego:

W ramach pierwszej tendencji, czyli w EAP teorii ekonomicznej używa się do analizy świata prawnego. Bada się ten świat z punktu widzenia tej teorii i w wyniku tego badania potwierdza się, podaje w wątpliwość, a często zabiega o reformę rzeczywistości prawnej.

Według Calabresi'ego wiodącym przedstawicielem tej tendencji jest R.A. Posner.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Druga tendencja według G. Calabresi'ego:

Inaczej w ramach tendencji, którą Calabresi nazywa „Law and Economics”. Tu zaczyna się od uznania świata (prawnego) jaki on jest według prawników. Następnie bada się, czy teoria ekonomiczna może wyjaśnić (wyjaśnić) ten świat, tę rzeczywistość. A jeżeli nie może, to badacz nie odrzuca tego świata jako irracjonalnego, bo nie dającego się ująć w kategoriach ekonomicznych, ale zadaje kolejne dwa pytania.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Pierwsze pytanie Law and Economics:

Pytanie pierwsze: czy prawoznawcy, którzy opisują rzeczywistość prawną przyglądają się światu, jaki rzeczywiście jest? Czy może jest coś w ich sposobie widzenia świata, co prowadzi do błędnego opisu rzeczywistości? Teoria ekonomiczna może tu służyć badaczom prawa do trafniejszego, bardziej wyczerpującego ujęcia rzeczywistości prawnej. Może wzbogacić ich postrzeganie świata prawnego o nowe elementy.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Drugie pytanie Law and Economics:

Jeśli jednak nawet bardziej wyczerpujące ujęcie rzeczywistości prawnej odkrywa reguły i praktyki, których teoria ekonomiczna nie potrafi wyjaśnić, to Law and Economics zadaje drugie pytanie. Czy teoria ekonomiczna może być rozwinięta, czy można ją uczynić szerszą albo subtelniejszą (bez utraty tych cech, które zapewniają jej spójność i czynią ją tak mocą jak jest), dzięki czemu może ona wyjaśnić, dlaczego rzeczywisty świat prawa jest taki, jaki jest? W ten sposób zmiany wprowadzone do teorii ekonomicznej, żeby uczynić ją zdolną do wyjaśniania specyficznej rzeczywistości prawnej, stają się integralną częścią tej teorii.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Podstawowa różnica między obu tendencjami:

Podczas gdy w EAP ekonomia dominuje, a prawo jest przedmiotem jej analizy i krytyki, w Law nad Economics relacja jest dwustronna. Teoria ekonomiczna bada prawo, ale nierzadko badanie to prowadzi do zmian raczej w samej teorii niż w prawie lub w sposobie w jaki rzeczywistość prawna jest przedstawiana.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Różnica między R.A. Posner'em i G. Calabresi'm:

Posner używa teorii ekonomicznej, żeby krytykować i poprawiać prawo, podczas gdy Calabresi też to robi, ale ponadto używa prawa, żeby proponować zmiany i zwroty również w teorii ekonomicznej.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

NAJCZĘŚCIEJ WSKAZYWANI PREKURSORY (1):

Zarys ekonomicznego podejścia do przestępstw można znaleźć np. u J. Benthama:

„zysk z przestępstwa jest tą siłą, która popycha człowieka do zbrodni; dolegliwość kary jest siłą, którą stosuje się, by go do tego zniechęcić. Jeśli pierwsza z tych sił jest większa, przestępstwo zostanie popełnione, jeśli druga – przestępstwo nie stanie się faktem”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

NAJCZĘŚCIEJ WSKAZYWANI PREKURSORY (2):

„Dla racjonalnych studiów nad prawem osoba, która kieruje się obowiązującymi przepisami, to osoba chwili obecnej, lecz osobą przyszłości jest specjalista od statystyki i ekonomii. [...] Uczymy się, że dla osiągnięcia czegoś coś musimy poświęcić, i naucza się nas także, by zestawić przewagę, którą zyskujemy, z przewagą, którą tracimy, i by wiedzieć, co czynimy, kiedy dokonujemy wyboru.”

(Olivier Wendell Holmes, *The Path of the Law*, „Harvard Law Review” (10) 1897, s. 469, 474.)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Oczywiście prekursorów jest więcej. O niektórych z nich pisze Heath Pearson w książce pt. *Origins of Law and Economics. The Economists' New Science of Law, 1830-1930*, Cambridge University Press, New York 1997.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Początki współczesnej EAP łączy się najczęściej z publikacją trzech artykułów:

R. Coase, *The Problem of Social Cost*, „Journal of Law and Economics” (1) 1960, s. 3 i nast.

G. Calabresi, *Some Thoughts on Risk Distribution and the Law of Torts?* „Yale Law Journal” (70) 1961, s. 499 i nast.

Armen Alchain, *Some Economics of Property Rights*, „Il Politico” (30) 1965, s. 816-829.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

**Za ważny moment w rozwoju współczesnej EAP
uważa się publikację książki:**

**R. A. Posnera, *Economic Analysis of Law*, Little Brown,
Boston 1972.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

EAP często określa się jako RUCH (MOVEMENT). Uważa się, że nazwa ta, z uwagi na szerszy zakres, lepiej oddaje specyfikę tego podejścia do prawa niż określenia takie, jak: paradygmat (S. Kuhn), program badawczy (I. Lakatos) czy szkoła naukowa. RUCH oznacza tu ugrupowanie osób luźno dzielących naukowe lub praktyczne, a w szczególności polityczne cele. Law and Economics Movement jest właśnie takim ugrupowaniem badaczy, którzy luźno dzielą określone cele naukowe. Nie wyklucza to wewnętrznych podziałów w obrębie ruchu np. na szkoły naukowe.

(Ejan Mackaay)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Szeroko o genezie, rozwoju i głównych szkołach ekonomicznego podejścia prawa piszą Nicholas Mercurio i Steven G. Medema w pracy: Economics and the Law. From Posner to Post-Modernism and Beyond, Princeton University Press, Princeton 2006.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Nicholas Mercurio i Steven G. Medema, autorzy książki pt. “Economics and the Law. From Posner to Post-Modernism and Beyond” wskazują, że Law and Economics niezależnie od występujących w ramach ruchu różnic szukają odpowiedzi na trzy podstawowe i powiązane ze sobą pytania:

- 1. Co jest prawem?**
- 2. Skąd prawo się wzięło i jak uzyskuje legitymizację?**
- 3. Jakie być powinno prawo?**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Dwa wymiary EAP:

- ANALITYCZNY (opisowy, deskryptywny)**
- NORMATYWNY**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Prace analityczne w EAP poświęcone są dowodzeniu, że liczne sfery prawa mogą być wyjaśniane albo rozumiane przez postrzeganie ich jako uwikłane nie tyle w kwestie sprawiedliwości czy moralności, ile w efektywną alokację środków.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Prace normatywne w EAP są zainteresowane wskazywaniem legislatorom i sędziom podstaw tworzenia i stosowania prawa tak, żeby sprzyjać większej efektywności ekonomicznej prawa.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (1):

(za J. Stelmachem)

1. To co stanowi o istocie prawa, daje się zredukować do faktów o charakterze ekonomicznym (np. prawo jako cena, bodziec).

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (2):

2. Prawo jest / powinno być efektywne w sensie ekonomicznym. Twierdzenie to może występować:

a. w wersji mocniejszej, że jedynym celem prawa jest / powinna być efektywność ekonomiczna, lub

b. w wersji słabszej, że jednym z celów podstawowych prawa (obok np. sprawiedliwości) jest / powinna być efektywność ekonomiczna.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (3):

3. Twórcą i podmiotem prawa jest *homo oeconomicus*. Twierdzenie to zakłada, że człowiek jest istotą ekonomicznie racjonalną, czyli wybiera adekwatne środki do realizacji swoich celów.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (4):

4. Obowiązywanie prawa można uzasadnić przy użyciu narzędzi stosowanych w analizie ekonomicznej.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (5):

5. Przy pomocy narzędzi ekonomicznych daje się zbudować teorię sprawiedliwości.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (6):

6a. analiza ekonomiczna jest typem uprzywilejowanym metody prawniczej lub

6b. analiza ekonomiczna jest uprawnionym typem metody prawniczej.

Jeśli prawo daje się zredukować do kategorii realnie istniejących faktów ekonomicznych, to analiza ekonomiczna nie tylko może, ale musi być główną metodą badania prawa.